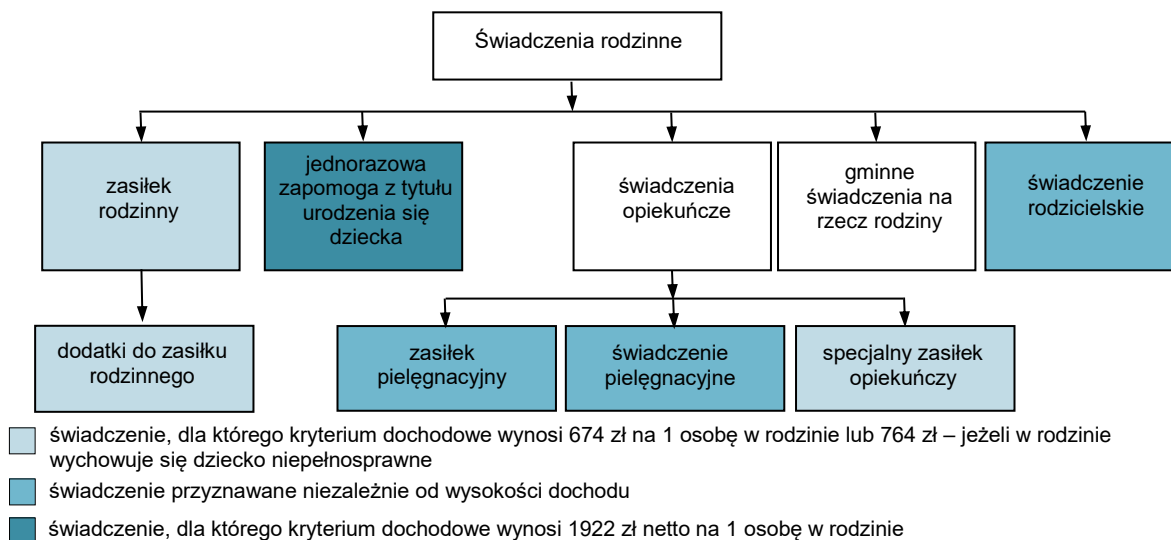

BENEFICJENCI ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH¹ W 2016 R.

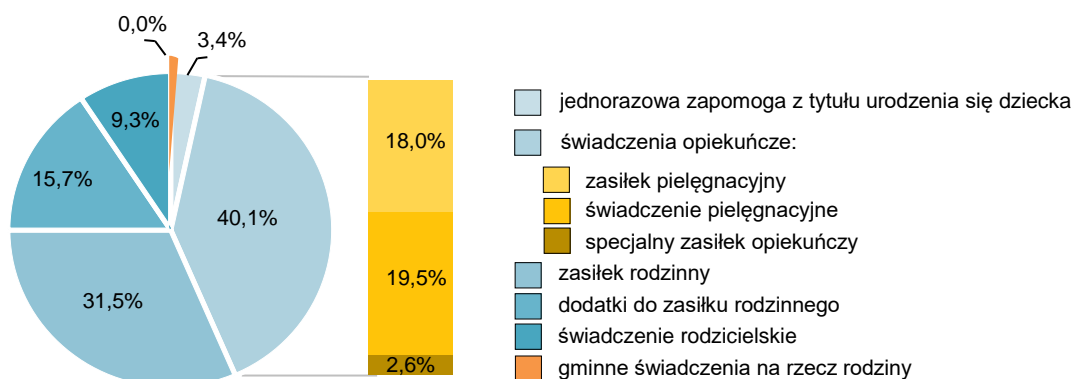
W 2016 r. w Polsce średnio miesięcznie 1921,1 tys. świadczeniobiorców korzystało ze świadczeń rodzinnych² mających na celu finansowe wsparcie rodziny. Na rysunku 1 przedstawiono rodzaje świadczeń rodzinnych według kwoty kryterium dochodowego.

Rys. 1. Rodzaje świadczeń rodzinnych³

W porównaniu z 2015 r. liczba świadczeniobiorców korzystających ze świadczeń rodzinnych wzrosła o 6,2%. W ciągu 2016 r. otrzymali oni świadczenia na łączną kwotę 9,3 mld zł, tj. o 24,6% wyższą niż w roku poprzednim.

Wykr. 1. Struktura wydatków według rodzaju świadczenia rodzinnego w 2016 r.

Wśród wydatków na świadczenia rodzinne wyraźnie dominowały wydatki na pomoc skierowaną do rodzin z dziećmi, czyli zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka i świadczenia rodzicielskie – 59,9% ogółu wydatków. Natomiast wydatki na pomoc skierowaną dla osób niepełnosprawnych, czyli na świadczenia opiekuńcze, stanowiły 40,1% ogółu wydatków. Dla porównania

¹ Beneficjenci świadczeń rodzinnych – inaczej świadczeniobiorcy – to rodziny pobierające świadczenia na dzieci pozostające na utrzymaniu oraz osoby pełnoletnie uprawnione do świadczeń na siebie.
² Świadczenie rodzinne przysługuje rodzinie, gdy na jej utrzymaniu pozostaje dziecko (dzieci) lub osoba niepełnosprawna i gdy dochód rodziny nie przekracza kryterium dochodowego (dla świadczeń uzależnionych od dochodu).
³ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 z późn. zm.).

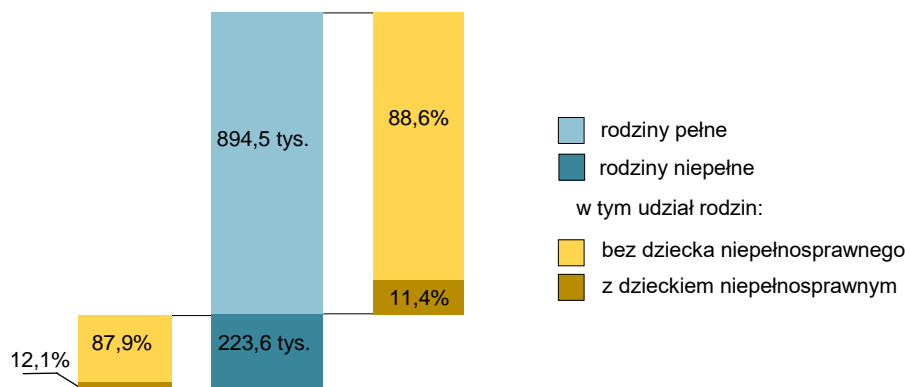
w 2015 r. wydatki na pomoc dla rodzin z dziećmi stanowiły 53,9%, a wydatki na świadczenia opiekuńcze 46,1%. Wzrost wydatków na pomoc dla rodzin z dziećmi w porównaniu z rokiem ubiegłym – o 6,0 p. proc. związany był głównie z wprowadzeniem w 2016 r. nowego świadczenia – świadczenia rodzicielskiego i zmianą zasad wypłacania zasiłku rodzinnego (tzw. mechanizm złotówka za złotówkę⁴).

Rodziny pobierające zasiłek rodzinny

Zasiłki rodzinne mają na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. W 2016 r. na ten cel wypłacono 2,9 mld zł, natomiast na dodatki do zasiłków przeznaczono 1,5 mld zł. Razem stanowiły one 47,2% ogólnej kwoty wypłaconych świadczeń rodzinnych. W porównaniu z 2015 r. kwota wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami wzrosła o 17,6%. Średnio miesięcznie w 2016 r. zasiłek rodzinny pobierało 1118,1 tys. rodzin, tj. o 7,5% więcej niż rok wcześniej. Wzrost liczby wypłaconych zasiłków rodzinnych spowodowany został m.in. tym, iż od 1 stycznia 2016 r. wprowadzono nowy sposób ustalania wysokości przysługujących zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami tzw. mechanizm złotówka za złotówkę⁵. W 2016 r., dzięki tym zmianom, dodatkowo średnio miesięcznie 62,9 tys. dzieci otrzymało zasiłki rodzinne wraz z dodatkami na łączną kwotę 78,1 mln zł. Zasiłki te stanowiły blisko 3% wszystkich wypłaconych zasiłków rodzinnych.

Wśród rodzin pobierających zasiłki rodzinne, rodziny pełne stanowiły 80,0% (894,5 tys. rodzin), pozostałe 20,0% to rodziny niepełne (223,6 tys. rodzin). W 2016 r. z zasiłków rodzinnych korzystało 128,8 tys. rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, co stanowiło 11,5% wszystkich rodzin pobierających zasiłek rodzinny. Spośród rodzin pełnych, rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym stanowiły 11,4%, natomiast wśród rodzin niepełnych odsetek ten wynosił 12,1%.

Rys. 2. Rodziny pełne i niepełne pobierające zasiłek rodzinny oraz ich struktura według udziału rodzin bez lub z dzieckiem niepełnosprawnym w 2016 r.

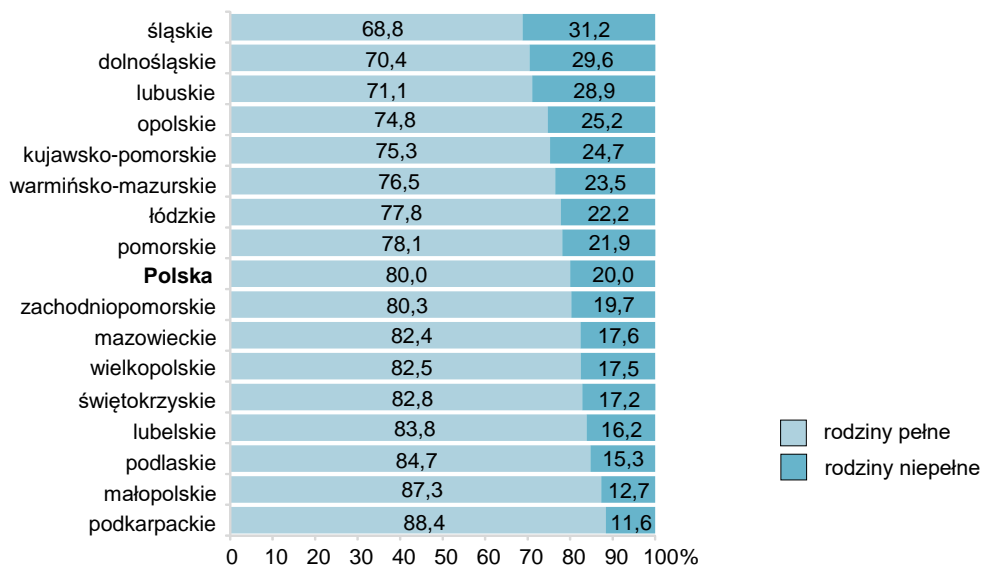
W strukturze rodzin (pełnych i niepełnych) pobierających zasiłek rodzinny zaobserwowano znaczne zróżnicowanie terytorialne. Najwyższy odsetek rodzin niepełnych odnotowano w województwie śląskim (31,2%). Kolejnymi województwami były dolnośląskie (29,6%) i lubuskie (28,9%). Natomiast najniższy odsetek rodzin niepełnych obserwowano w województwach południowo-wschodnich: w małopolskim – 12,7% i podkarpackim – 11,6%.

Wśród rodzin pobierających zasiłek rodzinny najczęściej, tj. 77,3% (864,5 tys. rodzin) stanowiły rodziny wychowujące jedno lub dwoje dzieci. Rodziny wielodzietne, czyli z trójką dzieci i więcej (253,5 tys. rodzin) stanowiły 22,7% omawianej zbiorowości.

⁴ W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego – zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny.

⁵ jw.

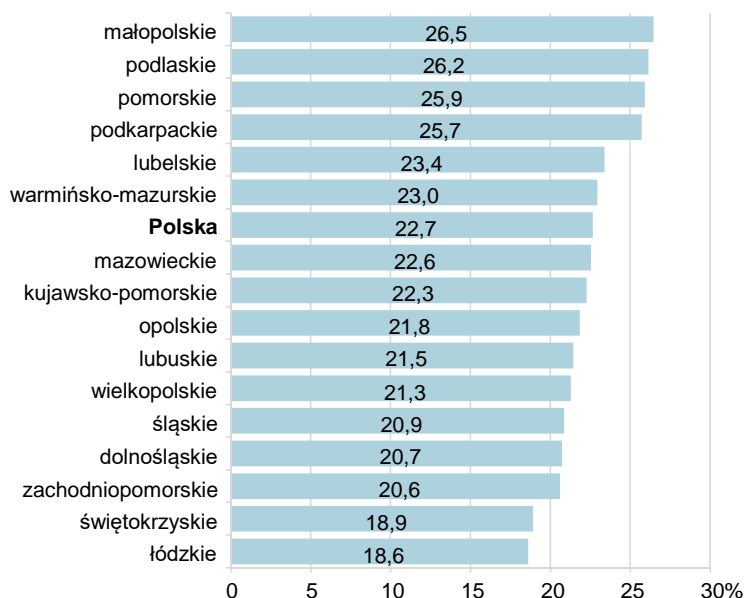
Wykr. 2. Struktura rodzin pełnych i niepełnych pobierających zasiłek rodzinny według województw w 2016 r.

W większości województw, w strukturze rodzin pobierających zasiłek rodzinny według liczby dzieci, przeważały rodziny z dwójką dzieci na utrzymaniu, z wyjątkiem województw: zachodniopomorskiego i lubuskiego, w których przeważały rodziny z jednym dzieckiem.

Wśród województw, w 2016 r. zaobserwowano także duże zróżnicowanie w udziale rodzin wielodzietnych (z trójką dzieci i więcej) w ogólnej populacji rodzin pobierających zasiłek rodzinny.

Wykr. 3. Udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin pobierających zasiłek rodzinny według województw w 2016 r.

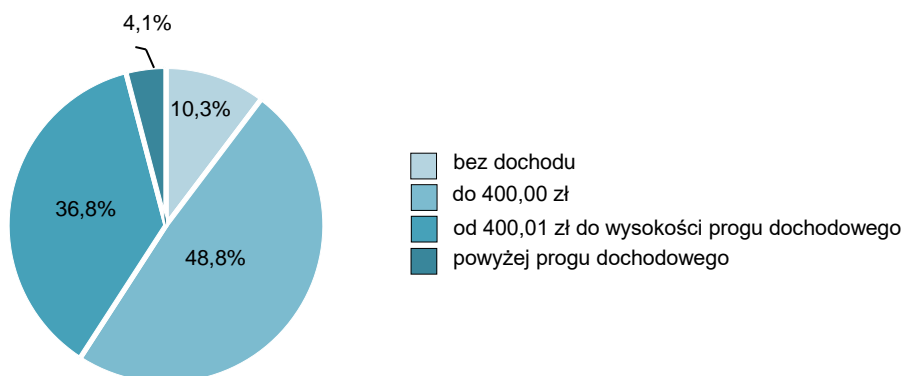

Najwyższy udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin pobierających zasiłek rodzinny (powyżej 25%) odnotowano w województwach: małopolskim, podlaskim, pomorskim i podkarpackim, a najniższy (poniżej 20%) w województwach: łódzkim i świętokrzyskim.

Sytuację ekonomiczną rodzin – beneficjentów zasiłków rodzinnych obrazuje struktura rodzin według dochodu w przeliczeniu na 1 osobę. Ponad 115 tys. rodzin, tj. 10,3% ogólnej liczby rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych nie osiągało żadnych dochodów. Największą grupę, czyli 48,8% tworzyły rodziny, w których dochód netto zamykał się w granicach do 400 zł. Natomiast rodziny o dochodach w granicach od

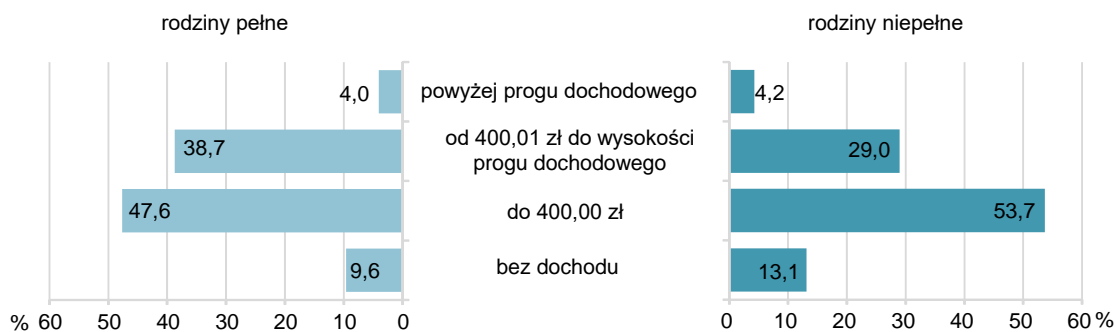
400 zł do progu dochodowego⁶ stanowiły 36,8%. Mediana przeciętnego miesięcznego dochodu netto na 1 osobę w rodzinach korzystających z zasiłków rodzinnych w 2016 r. kształtowała się na poziomie 325 zł.

Wykr. 4. Struktura rodzin beneficjentów zasiłku rodzinnego według przeciętnego miesięcznego dochodu netto na 1 osobę w 2016 r.

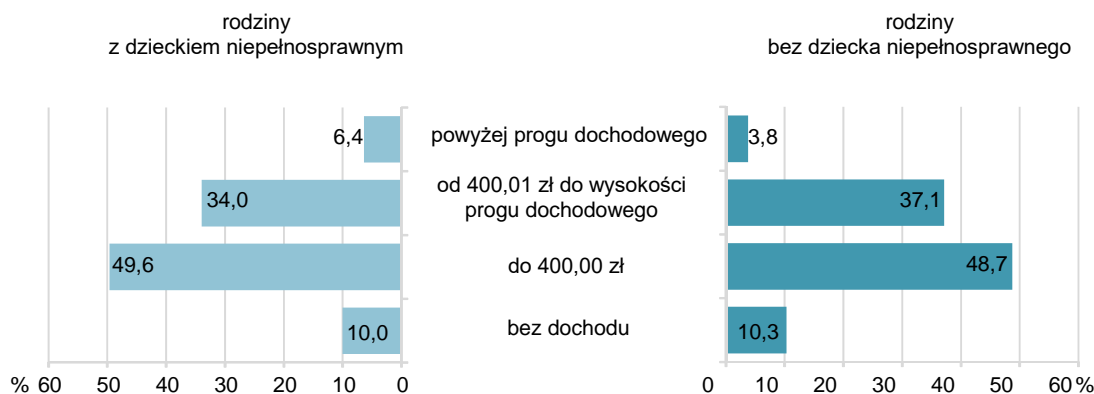
W omawianym roku duże dysproporcje przeciętnego miesięcznego dochodu netto na 1 osobę widoczne były w podziale na rodziny pełne i niepełne. W tym ujęciu bardziej korzystnie wskaźnik ten kształtował się dla rodzin pełnych. Mediana przeciętnego dochodu netto na 1 osobę w rodzinach pełnych wynosiła 340 zł i była wyższa o 65 zł od mediany przeciętnego dochodu netto dla rodzin niepełnych.

Wykr. 5. Udział rodzin pełnych i niepełnych – beneficjentów zasiłku rodzinnego w ogólnej liczbie rodzin pobierających ten zasiłek według przeciętnego miesięcznego dochodu netto na 1 osobę w 2016 r.

W grupie rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym mediana przeciętnego dochodu netto na 1 osobę w rodzinie wynosiła 322 zł i była niższa o 3 zł od mediany przeciętnego dochodu netto dla rodzin bez dziecka niepełnosprawnego.

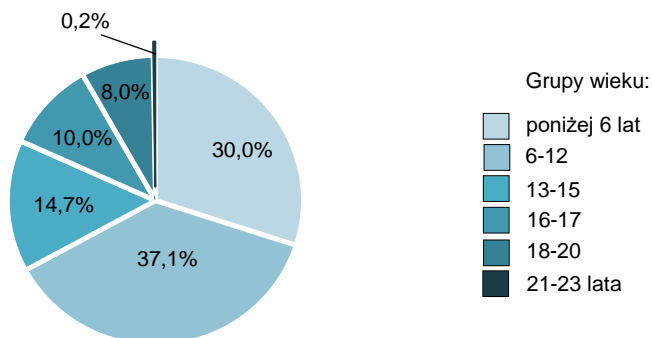
Wykr. 6. Udział rodzin z dzieckiem lub bez dziecka niepełnosprawnego – beneficjentów zasiłku rodzinnego w ogólnej liczbie rodzin otrzymujących ten zasiłek według przeciętnego miesięcznego dochodu netto na 1 osobę w 2016 r.

⁶ Kryterium dochodowe wynosi 674 zł na 1 osobę w rodzinie lub 764 zł – jeżeli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

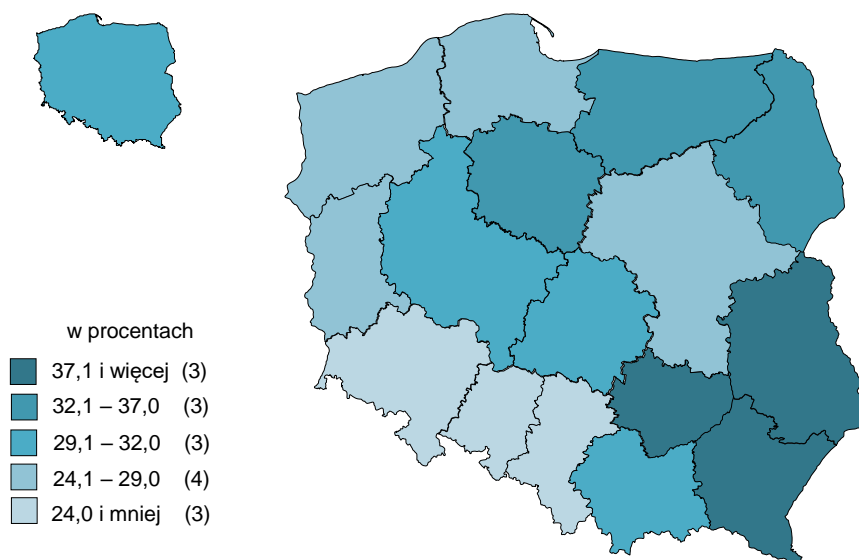
W 2016 r. z zasiłku rodzinnego korzystało przeciętnie miesięcznie 2206,5 tys. dzieci, tj. o 8,4% więcej niż w 2015 r. Największy udział w korzystających z zasiłku rodzinnego miały dzieci w wieku 6-12 lat oraz poniżej 6 lat, co stanowiło odpowiednio 37,1% i 30,0% wszystkich dzieci, na które wypłacano zasiłek rodzinny. W pozostałych grupach wieku udziały były niższe, dzieci w wieku 13-15 lat stanowiły 14,7%, w wieku 16-17 lat – 10,0%, a młodzież 18-letnia i starsza, która pozostawała na utrzymaniu głównie z powodu nauki – 8,2% wszystkich dzieci, na które wypłacano zasiłek rodzinny.

Wykr. 7. Struktura dzieci, na które rodziny otrzymywały zasiłek rodzinny według grup wieku w 2016 r.

Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2016 r. wynosił 29,4% i był wyższy o 2,6 p. proc. w porównaniu z 2015 r. Omawiany wskaźnik wykazywał znaczne zróżnicowanie terytorialne, osiągając najniższe wartości (poniżej 24%) w województwach: śląskim, dolnośląskim, opolskim, a najwyższe wartości (powyżej 37%) w województwach: podkarpackim, lubelskim i świętokrzyskim.

Mapa 1. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według województw w 2016 r.

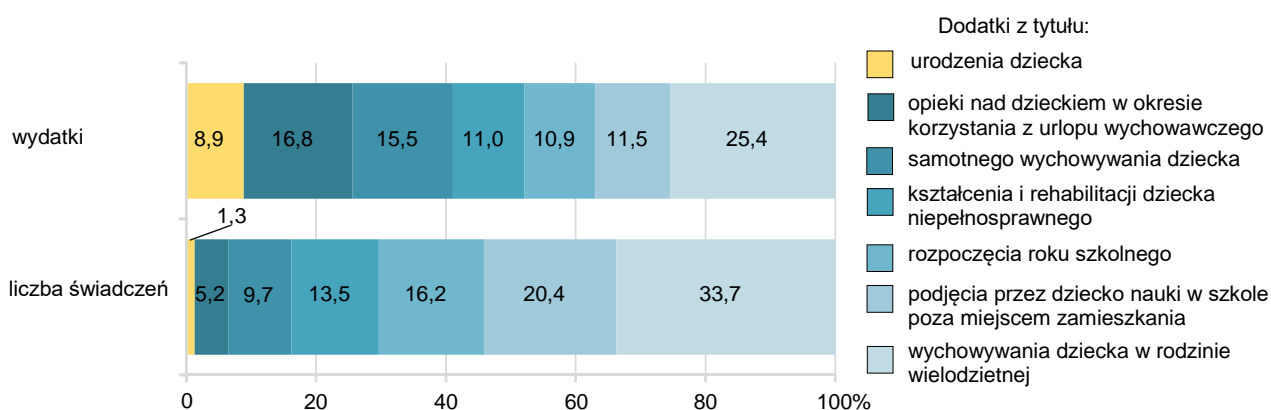
Rodziny korzystające z dodatków do zasiłku rodzinnego

W 2016 r. osoby pobierające zasiłki rodzinne otrzymały dodatki do tych zasiłków na kwotę blisko 1,5 mld zł, co stanowiło 15,7% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych. W porównaniu z 2015 r., kwota wypłaconych dodatków była wyższa o 15,3%. Wydatki na dodatki do zasiłków rodzinnych sfinansowane zostały z budżetu państwa, a dodatkowo gminy z własnych środków (zgodnie z art. 15 ustawy o świadczeniach rodzinnych) wydały 11,7 mln zł na zwiększenie tych kwot.

W omawianym roku średnio miesięcznie wypłacono 1033,4 tys. tych świadczeń, czyli o 7,8% więcej niż w 2015 r., w tym z tytułu:

- **urodzenia dziecka** (w ciągu roku wypłacono 161,9 tys. tych świadczeń. Jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, że w 2016 r. urodziło się w Polsce 382,3 tys. dzieci to oznacza, iż 42,4% dzieci urodziło się w rodzinach o dochodach uprawniających do korzystania z zasiłków rodzinnych);
- **wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej** (na trzecie i kolejne dziecko w rodzinie świadczenie pobierali przeciętnie miesięcznie rodzice 348,5 tys. dzieci);
- **opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego** (świadczenie otrzymali przeciętnie miesięcznie rodzice 53,3 tys. dzieci);
- **samotnego wychowywania dziecka** (świadczenie wypłacono przeciętnie miesięcznie dla 100,4 tys. dzieci);
- **kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego** (świadczenie wypłacono dla średnio miesięcznie 139,6 tys. dzieci i młodzieży, w tym dla 22,5 tys. dzieci do 5 roku życia. Udział tej grupy dzieci otrzymujących dodatek z tego tytułu w ogólnej liczbie dzieci pobierających zasiłek rodzinny wynosił 6,9%);
- **rozpoczęcia roku szkolnego** (jednorazowe świadczenie otrzymało 2004,0 tys. dzieci);
- **podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania** (przyznano miesięcznie 211,2 tys. świadczeń, z czego ponad 90% stanowiły dodatki z tytułu dojazdu do szkoły, a ponad 9% z tytułu zamieszkania w miejscowości, w której znajduje się szkoła).

Wykr. 8. Struktura dodatków do zasiłku rodzinnego w 2016 r.

Spośród wydatków na dodatki do zasiłków rodzinnych największą kwotę – 373,8 mln zł (25,4%) wypłacono z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, a najmniejszą – 130,3 mln zł (8,9%) z tytułu urodzenia się dziecka.

Świadczenia opiekuńcze

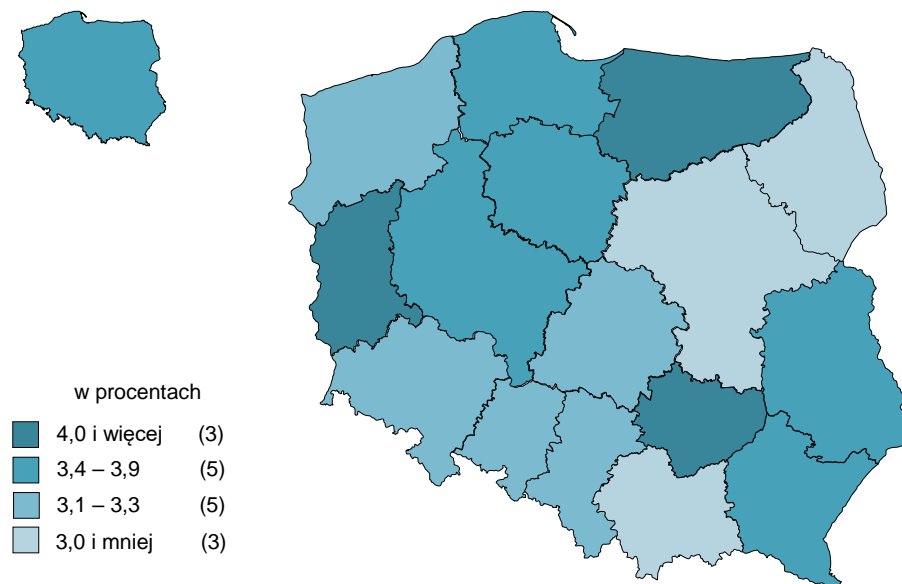
W ramach świadczeń rodzinnych realizowane są trzy rodzaje świadczeń opiekuńczych kierowane do osób niepełnosprawnych lub do ich opiekunów: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne oraz specjalny zasiłek opiekuńczy. W 2016 r. wypłacono przeciętnie miesięcznie 1073,3 tys. świadczeń opiekuńczych na kwotę 3,7 mln zł.

Zasiłek pielęgnacyjny

Zasiłek pielęgnacyjny ma na celu częściowe pokrycie wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. W 2016 r. zasiłek ten wypłacono średnio miesięcznie dla 916,8 tys. osób, tj. o 0,4% mniej niż w 2015 r. W strukturze

zasiłków pielęgnacyjnych najwyższy udział – 72,8% stanowiły zasiłki wypłacane osobom niepełnosprawnym w wieku 16-74 lata. Zasiłki dla niepełnosprawnych dzieci w wieku poniżej 16 lat stanowiły 23,0%, a dla osób, które ukończyły 75 lat – 4,2%. W omawianym roku zasiłek pielęgnacyjny wypłacono przeciętnie miesięcznie dla 211,0 tys. dzieci w wieku poniżej 16 lat. Udział dzieci niepełnosprawnych, na które rodzice otrzymywali zasiłek pielęgnacyjny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wynosił 3,4%. Wyraźne zróżnicowanie tego wskaźnika obserwowano wśród województw.

Mapa 2. Udział dzieci niepełnosprawnych, na które rodzice otrzymywali zasiłek pielęgnacyjny w ogólnej liczbie dzieci według województw w 2016 r.

Relatywnie najwyższy udział dzieci niepełnosprawnych, na które rodzice otrzymywali zasiłek pielęgnacyjny w ogólnej liczbie dzieci (ponad 4%) występował w województwach: świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim i lubuskim. Natomiast najniższy wskaźnik – poniżej 3% dzieci, odnotowano w województwach: małopolskim, podlaskim i mazowieckim. W 2016 r. wydatki na zasiłek pielęgnacyjny wynosiły 1,7 mld zł (w porównaniu z poprzednim rokiem – spadek o 0,4%).

Świadczenia pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy

W 2016 r. świadczenie pielęgnacyjne⁷ przyznano średnio miesięcznie dla 117,2 tys. osób, czyli o 4,9% więcej niż w 2015 r. Wprowadzony od 2013 r. specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, które nie spełniają warunków otrzymywania świadczenia pielęgnacyjnego. Świadczenie to, w 2016 r. wypłacono średnio miesięcznie dla 39,3 tys. osób, (wzrost o 46,7% w porównaniu z 2015 r.). Łączne wydatki na świadczenia dla opiekunów niepełnosprawnych osób, tj. na świadczenia pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy wynosiły – 2,1 mld zł i były o 17,1% wyższe niż w 2015 r.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka

W ustawie⁸ przewidziano jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka, tzw. „becikowe”. W 2016 r. taka forma pomocy skierowana została do rodziców 304,7 tys. dzieci, co stanowiło 79,7% ogólnej liczby urodzonych dzieci. Wydatki na wypłatę jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka finansowane z budżetu państwa wyniosły 304,7 mln zł i były wyższe o 9,1% w porównaniu z 2015 r.

⁷ Przysługuje rodzicom, opiekunom faktycznym rezygnującym z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym lub nad osobą dorosłą, której zgodnie ze zmianami wprowadzonymi od 1 stycznia 2013 r. niepełnosprawność powstała nie później niż do 18 roku życia lub w trakcie nauki, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia.

⁸ Art. 15b ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 z późn. zm.).

W 2016 r. wypłacono dodatkowo ponad 10 tys. zapomóg z tytułu urodzenia dziecka ze środków własnych gmin na łączną kwotę bliską 9 mln zł. Wśród blisko 300 tys. rodzin pobierających jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka najwięcej, tj. 62,8% stanowiły rodziny z jednym dzieckiem, rodziny z dwójką dzieci – 27,3%, a rodziny wielodzietne (z trójką dzieci i więcej) – 9,9% omawianej zbiorowości.

Świadczenie rodzicielskie

Wprowadzone od 1 stycznia 2016 r. świadczenie rodzicielskie⁹ przysługuje osobom, które urodziły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. W 2016 r. z tej formy wsparcia materialnego w pierwszym okresie życia dziecka skorzystało średnio miesięcznie 78 tys. rodzin, które pobrały świadczenia na łączną kwotę 862,9 mln zł.

Składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne

Za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy opłacane są składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz składki na ubezpieczenia zdrowotne. W 2016 r. na składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe wydano blisko 443 mln zł, co oznacza wzrost o 20,1% w porównaniu z 2015 r. Składki te zostały opłacone przeciętnie miesięcznie za 132,0 tys. świadczeniobiorców, czyli o 22,5% więcej niż w 2015 r. Na składki na ubezpieczenia zdrowotne wydano ponad 76 mln zł, (o 23,6% więcej w porównaniu z 2015 r.), a opłacono je za 69,7 tys. świadczeniobiorców, tj. o 21,0% więcej osób niż w roku poprzednim.

W tej edycji opracowania opisano zbiorowość rodzin z dziećmi, które pobierają zasiłek rodzinny, jako najliczniejszą i najbardziej reprezentacyjną grupę beneficjentów świadczeń rodzinnych. W związku ze zmianami metodyki zrezygnowano z opisu beneficjentów świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu (zasiłek rodzinny, specjalny zasiłek opiekuńczy, zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka) na korzyść opisu każdej z tych zbiorowości z osobna.

Podstawowe źródło danych opracowania stanowiły administracyjne zbiory Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w formie:

- sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu świadczeń rodzinnych realizowanych ze środków budżetu państwa oraz budżetów gmin,
- nieidentyfikowanych danych jednostkowych o beneficjentach świadczeń rodzinnych i członkach ich rodzin.

Opracowanie merytoryczne:
Urząd Statystyczny w Krakowie
Oddział w Tarnowie
Danuta Kalista
Tel: 14 688 02 04
e-mail: D.Kalista@stat.gov.pl

Rozpowszechnianie:
Rzecznik Prasowy Prezesa GUS
Karolina Dawidziuk
Tel: 22 608 3475, 22 608 3009
e-mail: rzecznik@stat.gov.pl

⁹ Art. 17c ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 z późn. zm.).